

TARİH FELSEFESİ-1

FEL401U

KISA ÖZET

1. ÜNİTE Tarih Felsefesi Nedir?

“TARİH FELSEFESİ” HANGİ ANLAMA/ANLAMLARA GELİR?

Tarih nedir? Bu soruyu insan kendi yapıp ettiklerini yazılı olarak kayda geçirmeye başladığı zamandan bu yana sık sık kendisine sormuştur denilse, herhalde bu bir abartı olmaz. Bu soru, tarih için bir çerçeve çizme gereksiniminden, onu diğer çalışma alanlarından ayırma çabasından kaynaklanan, felsefi yönü de olan bir sorudur. “Nedir?” sorusunun yapısal nitelik taşıdığını ve aslında sorguladığı şeyin erek nedenini, yani o şeyin ne için var olduğunu ortaya koymayı amaçladığını daha önceki derslerinizden hatırlıyorsunuz. Öyleyse tarihe felsefi bir bakışla yönelmenin düşünce tarihindeki başlangıcı sandığımızdan daha uzak, daha köklü bir geçmişe dayanıyor demektir. “Tarih ne demektir?” sorumuza geri dönecek olursak, ilk olarak, Sami dillerinde daha çok zamanla ilgili anlamlar yüklenmiş olan ve Türkçe de böyle bir kullanımını da bulunan “tarihin, İslâm tarihçiliğinde, tanık olunmuş olayları kayıt altına almak üzere yıllıklar (*Annales*) yazma anlamında kullanıldığını söyleyebiliriz. Batı dillerinde **history**, **historia**, vb. biçimlerde karşımıza çıkan ve Türkçemizdeki “tarihin karşılığı olan sözcük de Yunanca **historein**den gelmektedir. *Historein*, Yunanca’da “araştırma yoluyla bilme/öğrenme” anlamında, ayrıca “hikâye” ve “tarih” anlamlarında kullanılmıştır.

Çağımızda, tarihin üç farklı anlamından söz edilebilir:

1. Zamandizinsel (kronolojik) anlam,
2. Geçmişin tümü olarak tarih,
3. Geçmişe ilişkin araştırmalar yapan bir çalışma alanı olarak tarih. Tarih yazıcılığı, üçüncü anlamıyla tarihin bir ürünüdür. Tarihi, insanı anlamının ve onun neyi neden yaptığına ilişkin bilgi ortaya koyabilmenin ya da ortaya konmuş bilgileri kavrayabilmenin olmazsa olmaz koşulu diye tanımlamak da olanaklıdır.

Bazı düşünürlerin tarihe bakışlarını özetle aktarmak gerekirse, şunlar söylenebilir:

Batı’da tarih felsefesinin kurucusu olarak görülen Giambattista Vico’ya göre tarih, insan topluluklarının ve onların kurumlarının tarihidir. Vico ilkel insanın başlattığı gelişmelerden ne çıkacağını önceden gördüğü fikrini temelsiz bulur. Tarih insan yapıp etmelerinden oluştuğundan onda bir plan varsa da bu plan bütünüyle insana aittir. Vico’nun düşüncesinde tarih salt insan zihninin bir ürünü değildir, aksine, insan doğası ancak tarih aracılığıyla anlaşılabilir. Vico’nun düşüncesinde tarih salt insan zihninin bir ürünü değildir, aksine, insan doğası ancak tarih aracılığıyla anlaşılabilir.

Karl Jaspers’e göre tarih, insana kendini görmeyi, değerlendirmeyi öğretmesi bakımından, onu kendi çağına bağnazca ve bilinçsizce bağlanmaktan kurtarır.

Karl Popper’e göre tarih, insanlığın bilgisi ve bu bilgi üzerine ortaya atılan kuramların toplamından oluşur; bu yüzden de insanın tarihinin en önemli kısmı felsefeyi ve dini de içeren insan düşüncesi ve bilgisinin tarihidir. Braudel’in tarihe ilişkin düşüncesi de tarihin insanlar, insanların da tarih tarafından yapıldığı ve kaderlerinin onun tarafından biçimlendirildiği yönündedir.

Felsefi düşüncenin ortaya çıkışıyla tarihin yeni bir kullanım alanı bulduğunu söylemek olanaklıdır. Felsefenin başlangıcına neden olan farklılıkların, değişimlerin ve çeşitliliğin arkasında yatan şeyi ya da şeyleri araştırmak ve bulmak üzere yapılması gereken çalışma yine tarih çalışması olmuştur. Bıçak’a göre, tarih düşüncesinin felsefe alanındaki yerinin sağlamlaşması, felsefenin gündemine ahlâk, devlet, toplum vb. sorunların girmesiyle birlikte olmuş; Arkhe, devlet, toplum sorunları ve felsefenin kendi tarihi, felsefe ile tarih arasında içten içe bir bağ-

lantı oluşmasına yol açmıştır. Felsefenin tarihe yaptığı önemli katkılardan biri geçmişe ilişkin bilgilerin güvenilirliği sorunudur. Tam da bu noktada, Collingwood'un tarihe yüklediği felsefeci gibi düşünme, düşünme üzerine düşünme gibi ödevlerin ne anlama geldiği ve tarih felsefesinin neden gerekli olduğu sorularını sormayı daha fazla erteleyemeyeceğimiz bir konumdayız.

Res Gestae Olarak Tarih ve Tarih Felsefesi

Tarih sözcüğünün, çağımızda göndermede bulunduğu üç anlamdan söz edilebileceğini ve bu anlamlardan birinin de yaşanmış geçmişin tümü olarak tarih olduğunu yukarıda dile getirmiştik. Bu anlam, tarihe olduğu kadar tarih felsefesine de yüklenmiştir ve tarihe felsefenin gözüyle yaklaşmaktan anlaşılan şey, geçmişte kalmış olayların ne anlam ifade ettiğini sorgulamaktan başlayarak gitgide insanlığın tüm yaşanmış geçmişine -yani bir tür "dünya tarihine-yönelmiş bir çalışma olmuştur. **Res gestae**, Latince'de yapılmış işler/şeyler anlamında kullanılan bir tamlamadır. Bu tamlama, zamanla, geçmişte yapılmış tüm işlere göndermede bulunmak üzere kullanılmış ve bu kullanım, bizde 'tarih' sözcüğüyle karşılanan 'historia' sözcüğünün ilk anlamını oluşturmuştur. Geçmiş bir bütün hâlinde kavramaya girişen felsefe sistemleri, tarihe ontolojik bir yaklaşımın ifadeleri olarak yorumlanabilir. **Ontoloji**, daha öncesinde de metafizik, varlığı tek tek nitelikleriyle değil de bir bütün olarak kavramayı ve anlamlandırmayı amaçlayan felsefe disiplini.

Historia Rerum Gestarum Olarak Tarih ve Tarih Felsefesi

Tarihi bir bilim olarak görmek de onu geçmişin bütününe kavrayıp yorumlamak amacıyla bir varlık sorunu olarak ortaya koymak da "tarihsel olayların bilinebildiği" varsayımını gerektirir. **Historia rerum gestarum** anlamıyla tarih felsefesi, tarih yazan kişinin bilgi etkinliğini asıl sorun olarak öne çıkaran bir tür "bilim felsefesi", bir "metodoloji eleştirisidir. **Historia rerum gestarum**, Latince'de yapılmış işlerin/şeylerin anlatımı, öykülenmesi anlamında kullanılan bir tamlamadır. Bu tamlama, geçmişte yapılmış tüm işlerin yazıya geçirilmesi anlamında kullanılır ve bu kullanım, bizde 'tarih' sözcüğüyle karşılanan 'historia' sözcüğünün ikinci temel anlamını oluşturur. Bir bilim olarak tarihin felsefesi, her ne kadar bin yıllara uzanan köklere sahipse de bir felsefe disiplini olarak ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkmıştır. Özellikle Herder'e bağlı kalan **Alman Tarih Okulu**'nun çalışmalarıyla büyük bir gelişme gösteren tarih bilimi, 19. yüzyılın ortalarından sonlarına doğru, **Wilhelm Dilthey**'in "tin bilimlerini temellendirme çalışmaları sırasında sağlam bir eleştiri ve sorgulama süzgecinden geçirilmiştir.

Wilhelm Dilthey (1833-1911), Alman Tarih Okulu'ndan etkilenerek tarih bilimini temellendiren, çağında gelişip yaygınlık kazanarak "bilimsel bilgi" tartışmalarını kuşatmış olan pozitivist anlayışa şiddetle karşı çıkmış ve onların öne sürdüklerinin aksine, doğa bilimleri yanında, insanın ve yapıp ettiklerinin inceleme konusu kılındığı başka bir bilimsel araştırma sahasının var olduğunu ısrarla savunmuştur. 20. yüzyılın önemli tarih felsefecilerinden Robin George Collingwood, tarihin tanımına, nesnesine, yöntemine ve ereğine ilişkin dört temel soru sorarken, aslında tarihin epistemolojik yönünü öne çıkarmakta, yani *historia rerum gestarum* anlamıyla tarih felsefesi yapmaktadır. Collingwood'a göre tarihin ne olduğu sorusuna verilecek en uygun yanıt, ilk etapta onun bir çeşit araştırma olduğudur.

Collingwood, tarihe ilişkin dört temel soru sorar:

1. Tarihin tanımı nedir?
2. Tarihin nesnesi nedir-yani tarih neyi araştırır?
3. Tarihin yöntemi nedir? Ve
4. Tarihin (hem geçmişin tümü olarak hem de bir bilim olarak) ereği nedir? Collingwood'a göre tarihin değeri, insanın ne yapıp ettiğini dolayısıyla ne olduğunu, yani doğasını bize öğretmesindedir.

TARİH FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

“Tarih Felsefesi” bir çalışma alanının adı olarak ilkin 18. yüzyılda telaffuz edilmiştir. Collingwood'a göre bu terimi ilk kullanan düşünür Voltaire olmuştur. Voltaire bu terim-tarihçinin eski kitaplarda bulduğu hikâyeleri tekrar etmektense kendi düşüncelerini geliştirmeye çalıştığı bir tarih düşüncesini kastederek-eleştirel ya da bilimsel tarih anlamında kullanmıştır. Öyleyse, tarih felsefesini tarih düşüncesinden ayıran temel ölçütün ne ya da neler olduğu sorusuna yanıt aramak kaçınılmaz görünmektedir. Collingwood'a göre bu soruya Voltaire'in vereceği yanıt eleştirel yöntem ve özgün düşünüş, Hegel'in vereceği yanıt evrensel bir tarih ya da dünya tarihi, pozitivistlerin vereceği yanıt ise tarih biliminin açıklamakla yükümlü olduğu ve geçmişteki olayları belirleyen genel yasaların keşfedilmesi yönündedir. 19. yüzyıldaki pozitivistler gibi tarihten hakikati arama ve açıklama yönleriyle doğa biliminden beklenenler aynı biçimde beklenecekse, bugün de tarih felsefesinin bilim felsefesinin bir kolu gibi görülmesinin olanaklı olduğu söylenebilir.

Tarih felsefesi Walsh'a göre kendi içinde ikiye ayrılır: bunlardan ilki, tarihte anlam, bütünlük, yasa, amaç gibi sorunları inceleyen **tarih metafiziği**; ikincisi de tarih çalışmalarında ortaya çıkan sorunları, tarihte araştırma yöntemi/yöntemleri, bilginin güvenilirliği, açıklama, kanıt-lama vb. sorunları konu edinen **analitik tarih felsefesidir**. Analitik tarih felsefesini, bu konulara eğilmesiyle, bilim felsefesinin bir kolu olarak değerlendirmek olanaklıdır.

Bu Özeti tamamlamayı, Çıkmış Sorularını, Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/tarih-felsefesi-i-ady212u?search=FEL401U>